

Lettlest om strålevern

■ *Ann Wenzel, Mie Wiese, Ib Sewerin: Stråledoser, stråleskader, strålebeskyttelse:*

En orientering for tandlægestuderende og personale i tandlægepraksis

Bokomtalen på nettsiden til forlaget Munksgaard Danmark åpner med at «emnerne stråledoser, stråleskader og strålehygiene er vanskelig tilgjengelig stoff i de foreliggende odontolo-

gisk-radiologiske lærebøker». Dette var nok sannhet helt til denne tynne, danske boken kom på markedet, første gang med Ib Sewerin som forfatter i 1999. Forfatterne av den nyreviderte tredje utgaven er tannleger tilknyttet universitetene i Århus og København og boken er skrevet med dansk tannhelsepersonell som hovedmålgruppe. Boken har syv kapitler, er relativt rik på nyttige tabeller og ikke minst, den er lettlest. Å skrive lettlest om strålefysikk og strålevern er en bragd som forfatterne skal æres for å ha klart.

Boken er logisk bygd opp med de første kapitlene om strålefysikk og ulike typer stråling mennesker utsettes for. Stråleskader og deres sammenheng med røntgenundersøkelser gjennomgås på en lettfattelig måte og det gis innføring i vanlige doser i tannlegepraksis. Boken avsluttes med lovverk og doseberegning. Sistnevnte tar for seg indikasjon og optimalisering av røntgenundersøkelser både for intraorale og ekstraorale røntgenteknikker med blant annet beskrivelse av praktiske strålereduserende tiltak som kan og bør gjennomføres på alle tannklinikker. Kapitlet om lovverk er nyttig informasjon også for norske lesere, men det påpekes at det danske strålevernsregelverket avviker noe fra det norske, spesielt med tanke på detaljnivå og når det gjelder bruk av cone beam CT (CBCT/3D røntgen).

Noen dosetabeller er basert på studier som allerede er over 10 år gamle, og tallene bør dermed leses med et noe kritisk blikk på grunn av de siste årenes teknologiske utvikling både innen reseptorer og nye metoder. Boken dekker likevel det en som praktiserende tannhelsepersonell bør kunne om strålevern, forutsatt at en supplerer med oppdatert kunnskap om det norske strålevernsregelverket. Forfatterne går nok ikke tilstrekkelig i dybden av emnet for de spesielt interesserte, men litteraturlisten bak i boken gir mange gode forslag til utdypende litteratur.

Boken tar ikke for seg noe ut over det tittelen sier, og omtaler dermed ikke teknologien bak ulike digitalrøntgensystemer eller bruken av software. Heller ikke de ulike kliniske indikasjonsområder for røntgenundersøkelser tas opp, men det påpekes helt riktig at enhver røntgenundersøkelse skal være klinisk berettiget med en nytteverdi som overgår ulempene både ved bestrålingen og kostnaden.

Stråledoser, stråleskader, strålebeskyttelse anbefales både for tannlege- og tannpleierstudenter som en innføring til emnet. For ferdigutdannede tannleger og tannpleiere gir boken en lettlest repetisjon og oppdatering i strålevern, og det anbefales å ha boken tilgjengelig på klinikken. Tannlegepraksiser som enda ikke har gjennomført de strålereduserende tiltak som boken beskriver, anbefales å sette strålevernskoordinator på saken.

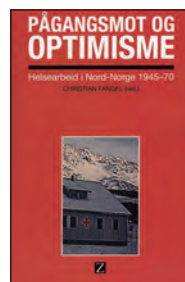
*Caroline Hol
kjeve- og ansiktsradiolog*

*København, Munksgaard Danmark, 2011,
139 sider, 24 tabeller. Litteratur-/referan-
seliste bak i boken*

Tankevekkende om helsetjenestens utvikling

■ *Christian Fangel (red.)*

Pågangsmot og optimisme – helsearbeid i Nord-Norge 1945–70

Det er ikke lett å si hva som gjorde størst inntrykk ved lesingen av denne samlingen av beretninger fra helsearbeidere som har arbeidet i Nord-Norge i etterkrigstiden, først og fremst fra 1960

og utover. Var det legen som undersøkte en gammel fisker bak et sjøhus på kaia og stilte diagnosen kreft i endetarmen og fikk ham omgående innlagt på sykehuset i Tromsø? Var det sykepleieren som opererte hesten til bestyreren på barnehjemmet, som hadde en svulst i pannen. Eller var det turnuskandidaten som ble hjertelig mottatt på trappa av distriktslegens kone, som ga ham en liste over de sykebesøkene som hastet mest? Distriktslegen var nemlig syk-meldt og de to andre legene bortreist.

Ifølge forordet oppsto ideen til denne boken en kveld da redaktøren hadde besøk av kollega Sverre Halvorsen, pensjonert professor og avdelingsoverlege i barnesykdommer. Selv er Christian Fangel psykiater med lang praksis og erfaring fra flere steder i Nord-Norge. Halvorsen hadde med manus til en artikkel om livet som distriktslege i Porsanger på begynnelsen av 1950-tallet, skrevet av nå avdøde Bjarne A. Waaler. Waaler var professor i fysiologi ved Universitetet i Oslo i en årrekke, men kanskje mest kjent som rektor samme sted. Fangel fant frem et manus han hadde skrevet noen år tilbake om sin turnustjeneste i Nordland ti år senere. De ble etter hvert fascinert av tanken om å samle inn tekster fra helsearbeidere som hadde arbeidet nordpå i «gamle dager». Professor emeritus Ottar Brox ble også involvert i planleggingen av boken, men det ble Fangel som påtok seg det videre arbeidet.

Neste trekk var en presentasjon av

prosjektet i Tidsskrift for den norske legeforening, Sykepleien og Den norske tannlegeforenings Tidende høsten 2009, med oppfordring om å sende inn bidrag. Målgruppen tatt i betraktning, var ikke responsen overveldende, men den var tilstrekkelig til at det ble etablert en redaksjonskomité i mars 2010. I tillegg til redaktøren besto komiteen av sykepleier Aase Stabell, tannlege Tor Ingebretsen og lege Per Adelsten Ellingsen.

Boken består av nærmere 40 kapitler og innledes med et utsnitt fra forfatteren Dag Skogheims selvbiografiske roman Tæring, der han skildrer sin ankomst til Vensmoen sanatorium. Neste kapittel, kalt Han smake no bæst den maten man har tygd sjøl, er skrevet av Leif Arne Heløe og omhandler tannlegefagets utvikling i et nordnorsk perspektiv. Deretter følger de innsendte bidragene, de aller fleste skrevet av leger, men vi finner også beretninger fra 10 sykepleiere, tre tannleger og en tannhelsesekretær.

I dagens Norge er mediene daglig fylt med beskrivelser av den ene krisen etter den andre i helsetjenesten – om ventelister for alvorlig syke pasienter, som ikke får den behandlingen de har behov for, og om frustrerte ansatte i sykehuse, som er overarbeidet og «møter vegg». Da er det tankevekkende å lese om situasjonen i Nord-Norge for bare en generasjon siden. Det er ingen tvil om at både publikum og helsepersonellet ute på småstedene nordpå stille langt mindre krav enn de gjør i dag. Man må gni seg i øynene og lese to ganger om sykepleiere som i tillegg til sin egentlige jobb må vaske tøy, lage mat og til og med ha pasienter liggende på hybelen. Og om leger som ambulerer til fjerntliggende «filialkontorer» og kan ha en arbeidsdag på nærmere 24 timer. Arbeidsmiljøloven kom først på slutten av 1970-tallet!

Dessverre inneholder boken få beretninger fra tannhelsetjenesten. Trolig var det ikke mange som registrerte oppfordringen i Tidende om å sende inn bidrag. Tor Ingebretsen som har skrevet om sine erfaringer fra plikttjeneste i Karlsøy i Troms, og som har vært med

i redaksjonskomiteen, forteller at det var kona som oppmuntret ham til å sende inn en beretning. Kunne det være en idé for neste års sommerhefte av Tidende å oppfordre tannleger som har vært på plikttjeneste, til å skrive om sine opplevelser fra den gang?

Målet for redaktøren har først og fremst vært å samle dette stoffet fordi det har historisk interesse. Hvem som er målgruppe, står det ingen ting om i forordet. Jeg tror boken kan være nyttig lesning for studenter, og den er helt sikkert interessant for «den eldre garde» som har arbeidet i helsetjenesten i den aktuelle perioden. Selv om det står lite om tannhelsetjenesten, vil jeg tro at også tannleger vil ha glede av å lese disse beretningene.

Boken er «basert på frivillighet», står det i forordet, og har fått bidrag til produksjonen fra Oslo Røde Kors, Oslo Røde Kors sykepleierforening, Helse Nord RHF og Det medisinske fakultet, UiT. Ingen av fagforeningene har altså bidratt til utgivelsen, og det er egentlig tankevekkende – det også.

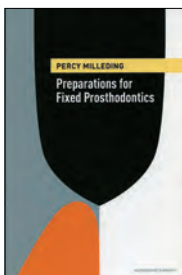
Reidun Stenvik

*Oslo: Z-forlag; 2012. 215 sider.
ISBN 978-82-93187-04-2*

Fin oppdatering om oralpro- tetiske prepareringsprinsipper

■ *Percy Milleding:*

Preparations for Fixed Prosthodontics

Denne anmelder hilser velkommen en helt ny bok om et emne som samme forfatter også tidligere har utgitt i lærebokform. Den gang, på 80-tallet, var språket svensk og lay-out i sort-hvitt.

Nå er språket engelsk og boken har fått en oppfriskende ansiktsløftning med et stort antall kliniske fotografier i tillegg til sine instruktive strektegninger. Tegningene, hvorav flere kan gjenkjennes fra første bok, er for øvrig

basert på forfatterens egen utsøkte, originale strek.

Den vesentligste og viktigste endring i den nye boken sammenlignet med 80-talls utgaven er dens fokus på et vevsbesparende prepareringskonsept. Forfatteren skriver da også at bokens hovedfilosofi er at fast protetik retinert med adhesiv teknikk, er vesentlig gunstigere biologisk sett enn når tradisjonelle teknikker benyttes. De første 13 av bokens i alt 26 kapitler er viet prinsipper for restaurering med adhesivt retinert protetik. Men som disse, fremstår også de senere kapitlene om mer tradisjonelle prepareringsprinsipper både grundige og reflekterte, og gir boken et meget godt helhetsinntrykk.

Forfatterens klare ambisjon har vært å skrive en bok som ikke bare skal være en «kokebok», men som i tillegg skal søke å gi alle detaljerte prosedyrebeskrivelser en grundig forklaring med dokumentasjon på hvorfor det bør være slik eller slik. Det synes jeg han har lyktes meget godt med. For å kunne ta med seg praktiske tips og hint inn i egen klinisk hverdag, er det utvilsomt nødvendig å forstå de teoretiske forutsetninger for tipsenes holdbarhet. Boken er en lettlest innføring i fast protetik i så henseende.

Det er prisverdig at aktuelle forkortelser blir skrevet helt ut første gang de forekommer i teksten, men full glede av dette redaksjonelle grepet får imidlertid bare den som leser boken fortløpende fra side én. Et forkortelsesregister savnes.

Ellers legger forfatteren utover i boken fint inn referanser til avsnitt i tidligere kapitler fremfor å gjenta seg selv der dette nok kunne vært riktig, men kanskje virke som unødig repetisjon.

Denne lærebok er primært skrevet for å gi teoretisk underlagsmateriale til den praktisk kliniske treningen i den odontologiske grunnutdanningen. Men den vil absolutt også kunne være nyttig lesning for mer erfarne kolleger som ønsker en oppfriskning av egne kunnskaper om prepareringsteknikk.

Erik Saxegaard

*København, Munksgaard, 2012, 350 sider,
26 kapitler, rikt illustrert.
ISBN: 978-87-6-28-10716*